

tekijöistä, joilla pitkäaikainen alkoholinkäyttö johtaa alkoholitoleranssiin eli lisääntyneeseen alkoholinsietoon. J. C. Crabbe USA:sta ja D. J. Nutt Englannista taas käsittelivät alkoholiriippuvuuden ja alkoholin vieroitusoireiden syntymekanismeja. Varsinkin Nuttin luennossa tuli selvästi esiin tarve kiinnittää huomiota aktiiviseen alkoholin vieroitusoireiden hoitoon, koska toistuvat hoitamattomat vieroitukset saattavat sinänsä johtaa aivosolujen tuhoon.

N. E. Nölby Kanadasta esitteli uusia mielenkiintoisia tekniikoita, joilla voidaan tutkia aivojen toimintaa ja aineenvaihduntaa humalan ja vieroitusoireiden aikana. Näillä tekniikoilla saattaa olla merkitystä alkoholinkäytön aiheuttamien aivovaurioiden varhaistoteamisessa ja palautumisen seurannassa. Myös yhdysvaltalainen M. J. Eckardt kertoi uudesta ns. positroniemissiotomografiasta, jolla saadaan tietoja mm. aivojen glukoosinkäytöstä. Myös tällä tekniikalla voidaan paljastaa aivovaurioita, jotka eivät muilla tekniikoilla näy.

Matti Hillbom Helsingistä esitteli tutkimustuloksiaan alkoholinkäytön ja aivoverenkiertohäiriöiden yhteyksistä. Yllättävän usein joko aivoverisuonen tukos tai aivoverenvuoto on halvaukseen johtavan aivovaurion

syynä nuorilla ihmisillä. Aivoverenvuodon ainakin yhtenä syynä lieenee alkoholin aiheuttama verenpaineen nousu. Alkoholii edistää myös veren hyytymistä ja voi näin johtaa aivoverisuonen tukokseen. Usein oireet puhkeavat vasta runsasta alkoholinkäyttöä seuraavana päivänä.

Norjalainen A. Torvik kertoi, min-käläisiä muutoksia patologi löytää alkoholistin aivoista. Loukkaantumista on seurauksena aivoruhjeita ja aivosurkastumia, ja erityisesti eräissä solukerroksissa ne ovat tavallisia. J. West USA:sta esitteli mielenkiintoisia tutkimustuloksia siitä, miten alkoholi eräässä raskauden vaiheessa vaikuttaa aivojen kehitykseen. Tämä selittää varmasti osittain sen, miksi alkoholistiäitien lapset ovat usein pienipäisiä ja vajaamielisiä. Hänen tulostensa mukaan raskauden aikana ei ole missään vaiheessa turvallista nauttia alkoholia ainakaan suurina määrinä.

Antti Hervonen Tampereelta kertoi alkoholista ja vanhenemisesta. Alkon "juopoilla" rotilla pitkä, yli vuoden kestänyt, vapaa alkoholinkäyttö ei aiheuttanut mainittavia muutoksia aivoissa tai käyttäytymisessä eikä rottien elinikä lyhentynyt alkoholin juottamisen vuoksi.

Z. Amit Kanadasta luennoi niistä mekanismeista, jotka voivat johtaa

ystenmääräiseen alkoholinkäyttöön, ja David Sinclair Alkosta kertoi lääkkeitä, jotka voivat vähentää ainakin eläinten alkoholinkäyttöä. Eläinkokeissa on todella saatu lupavia tuloksia, ja jotkut lääkkeet ovat tulossa jo ihmiskokeisiin.

L. A. Pohorecky USA:sta kertoi alkoholista ja stressistä. Vaikka alkoholia nautitaan usein rentoutumistarkoituksessa, elimistö kokee sen stressiksi, mikä näkyy mm. pulssin kiihtymisenä ja verenpaineen nousuna. I. P. Anokhina Neuvostoliitosta esitteli tutkimustuloksia, joiden mukaan rottaemolle raskauden aikana annettu alkoholi sai aikaan sen, että poikasetkin alkoivat vapaaehtoisesti juoda alkoholia. Runsa alkoholi-altistus saattaisi hänen tutkimustensa mukaan johtaa jopa pysyviin perintötekijöiden muutoksiin, jotka voisivat sitten siirtyä seuraavalle sukupolvelle.

Lopuksi M. Mattila Helsingistä kertoi eri lääkkeiden ja alkoholin yhteisvaikutuksista.

Suurin osa symposion esitelmistä tullaan vuoden 1990 aikana julkaisemaan suomalaisessa *Annals of Medicine* -lehdessä, joten symposiossa esitetyt tärkeät, uudet tiedot tulevat laajemmaltikin asiantuntijoiden käyttöön.

Reino Ylikahri — Esa Korpi

Tietoja vuoden 1989 anniskelutoiminnasta

Alkoholihallintojärjestelmämme kansainvälisyydestä

Anniskeluun liittyvät alkoholihallintojärjestelmät ovat kansainvälisesti hyvin samankaltaisia. Suurimmat erot eri maiden välillä ovat alkoholijuomien vähittäismyynissä ja valmistuksessa.

Kaikissa monopolivaltioissa sekä osassa vapaita alkoholijärjestelmiä anniskelu edellyttää lupaa. Anniskelulupa voidaan maasta riippuen myöntää määräajaksi tai toistaiseksi kuten Suomessa. Lupien määrä saat-

taa olla sidottu väestökiintiöihin. Lupaprosessi voi olla myös hyvin monimutkainen. Esimerkiksi Yhdysvalloissa vapaan alkoholijärjestelmän osavaltioissa lupa on maksullinen ja se myönnetään vain vuodeksi kerrallaan. Monissa osavaltioissa on monimutkaiset määräykset kansanäänestyksistä. Jokainen lupahakemus tulee julkistaa kaksi kertaa ja niistä tulee joka vuosi järjestää julkinen kuulustelu, jossa väestö voi esittää mielipiteitään.

Norjassa kunnat myöntävät anniskeluluvat ja Ruotsissa lääninhalli-

tukset, mutta kunnilla on sielläkin veto-oikeus. Myöntämisperiaatteet vaihtelevat kunnittain ja lääneittäin elinkeinoelämän suosimisesta raittiuspolitiikkaan. Ravintoloitsijat valittavat joutuvansa eriarvoiseen asemaan sijaintikuntansa perusteella. Alkoholiliikenne on vilkasta kuivan ja kostean kunnan rajalla. Suomessa anniskeluoikeuksien myöntämisperiaatteet ovat valtakunnalliset ja perustuvat pelkästään alkoholipoliittisiin lähtökohtiin.

Yleensä luvanmyöntäjäviranomaisen valvoo poliisin ohella anniskelua. Jos luvat on myönnetty määräajaksi, arvioidaan ravintolan toiminta lupaa uudelleen myönnettäessä. Tämä luo epävarmuutta yritystoimintaan.

Myös eri maiden anniskelumää-

räykset ovat hyvin samankaltaisia. Esimerkiksi lähes kaikissa maissa on nuorille ja päihtyneille anniskelu kielletty. Ikärajat vain vaihtelevat. Meillä ravintoloiden aukiolomääräykset ovat lievemmat kuin muissa monopolimaissa.

Pohjoismaiden ulkopuolella, esimerkiksi Yhdysvalloissa, ei alkoholi-lainsäädännölle ja hallintoprosessille yleensä ole monopolijärjestelmissä asetettu alkoholipoliittisia tavoitteita, vaan niiden lähtökohtana ovat lähinnä järjestelmän täydellisyyden takaaminen ja järjestyksenpitoon liittyvä valvonta.

Suomessa anniskelun hallintokäytäntöä on kehitetty ja kevennetty. Ravintola-alan kritiikki ei enää kohdistu itse hallintojärjestelmään, vaan monopolin peruskysymyksiin. Esimerkiksi kaikista ravintoloista koskevasta tiedonkeruusta on sovittu ravintola-alan kattojärjestön Hotelli- ja ravintolaneuvoston kanssa. Yhteenvetotiedot luovutetaan ravintola-alan yrittäjä- ja työnantajapuolen sekä työntekijäpuolen järjestöjen käyttöön.

Myös anniskelumääräyksiä on kevennetty niin, että asiakkaiden kritiikki tällä hetkellä kohdistuu ravintoloiden omiin asiakkaita koskeviin määräyksiin. Alkoholilain perusteella annetut määräykset ja niiden tavoitteet ymmärretään ja hyväksytään.

EY:n vaikutuksia on Alkossa pyritty ennakoimaan esittämällä muutoksia alkoholiveroprosentteihin ja laajentamalla ulkomaisten oluiden valikoimaa. Lisäksi vuoden 1990 alussa yhtenäistettiin anniskelussa ulkomaisten ja kotimaisten juomien hinnoittelu. Edellä esitetyn perusteella voi todeta, että EY ei aiheuta muutospaineita itse anniskelun hallintojärjestelmään.

Anniskeluhinnoittelun kehittämisestä

Voimakkaimmin on viime vuosina kehittynyt anniskeluhinnoittelujärjestelmä. Sitä on kehitetty entistä paremmin vastaamaan elinkeinon muuttuvia tarpeita. Lainsäädännön perusteella anniskelu tapahtuu Alkon lukuun ja sen luvalla, eli Alko on luovuttanut osan monopolioikeuksista ravintoloille. Monet ravintolat

Taulukko 1. Anniskeluoikeudet oikeusluokittain ja hintaryhmittäin 31. 12. 1989

	A	B	yht.	muutos vuoden alusta
Erityishintaryhmä	94	—	94	+ 8
Yleishintaryhmä	1 902	404	2 306	+ 157
Yhteensä	1 996	404	2 400	+ 165
Muutos vuoden alusta	+ 150	+ 15	+ 165	

ovat edelleen alueensa tai toiminta-ajatuksensa puolesta monopoliasemassa. Tällä hetkellä ravintoloista 75 % käyttää maksimihintoja. Virvoitusjuomista, joissa kattona on keskioluen hinta, peritään käytännössä jopa 5—10-kertaisia hintoja ostohintoihin verrattuna.

Ravintolaelinkeino on vaatinut hinnoittelun vapauttamista. Vapauttamisella olisi pelkästään hintoja nostava vaikutus, koska hintakilpailu ravintola-alalla ei toimi. Kyse on myös kuluttajan suojelemisesta.

Suomessa anniskelun osuus alkoholijuomien kokonaiskulutuksesta on vajaa neljännes ja selvästi Pohjoismaiden suurin, samalla kun alkoholijuomien hintataso ravintoloissa on Pohjoismaiden matalin. Enimmäishintojen huomattavat korotukset ohjaisivat alkoholijuomien kulutusta anniskelusta vähittäismyyntiin ja johtaisivat ehkä myös laittomaan kulutukseen sekä antaisivat monopolitilanteissa toimiville ravintoloille mahdollisuuden kerätä kohtuuttomia voittoja.

Suomen järjestelmän uskottavuutta ja toimivuutta kuvaa se, että meillä tilastoitettoman kulutuksen osuus kokonaiskulutuksesta on tutkimusten mukaan Pohjoismaiden pienin.

Anniskeluoikeuksien myöntäminen

Anniskeluoikeuksia myönnettiin hallintoneuvoston vuosiksi 1989—1991 vahvistamien yleisperiaatteiden mukaisesti. Vuoden 1989 uusien oikeuksien määrä vahvistettiin noin 170:ksi, eli anniskeluoikeuksia päätettiin myöntää vähemmän kuin edellisvuonna, jolloin kattona oli 200 ravintolan lisäys. Rajoitettiin oikeuk-

sien myöntämistä sellaisille ravintoloille, joissa anniskelun voitiin olettaa muodostuvan liikevaihdon kannalta määrääväksi. Uusien oikeuksien antaminen painotettiin toisaalta ruokaja matkailuravintoloihin ja toisaalta anniskelun kannalta vähämerkityksisiin erikoisanniskelupaikkoihin. Anniskeluoikeuksia myönnettäessä kiinnitettiin erityistä huomiota perustettavien ravintoloiden sijaintiin ja siihen, miten niiden toiminta-ajatus tyydyttää väestön tarpeet.

Hallintoneuvosto käsitteli kaikkiaan 306 anniskeluoikeushakemusta. Uusia oikeuksia myönnettiin 166 ja ennakkopäätöksiä anniskeluoikeuksien myöntämisestä hankkeen valmistuttua tehtiin 26. Uusista oikeuksista oli A-oikeuksia 70 ja B-oikeuksia 96. Hakemuksia hylättiin 114. Hie-man yli puolessa tapauksista oli hylkäämisen perusteena se, että kyseessä oli vaatimaton ruokapaikka. Toisaalta vajaa 70 ravintolaa sai anniskeluoikeudet sillä perusteella, että kyseessä oli hyvä ruokapaikka.

Kertomusvuonna aloitti toimintansa 175 ravintolaa ja 10 anniskelusopimusta purettiin ravintolan lopettamisen vuoksi. Nettolisäykseksi jäi 165 anniskeluoikeutta. Lisäksi 77:n jo toimivan ravintolan anniskeluoikeuksien laajuutta tai hintaryhmää muutettiin paremmin vastaamaan ravintolan toiminta-ajatusta ja palvelutasoa.

Kotimaassa kulkevista matkustaja-aluksista yhteensä 48:ssä anniskeltiin alkoholijuomia; A-oikeuksia oli 37 ja B-oikeuksia 11. Junien ravintolavaunuissa anniskeli Liikenn ravintolat Oy mietoja alkoholijuomia.

Eniten lisääntyivät A-oikeuksien ja yleishintaryhmän ravintoloiden mää-

Taulukko 2. Anniskeluravintolat tyypeittäin ja hintaryhmittäin 31. 12. 1989

	lukumäärä	muutos vuoden alusta	keskim. asiakas-paikkoja/ ravintola	hintaryhmät		muutos 80/89	
				erityis	yleis	lkm	%
Kaupunki- ja kokoushotellit	86	+ 10	627	48	38	+ 34	+ 65
Lomahotellit	165	+ 23	244	7	158	+ 75	+ 83
Taajamahotellit	238	+ 7	269	11	227	+ 57	+ 31
A-ruokaravintolat	475	+ 48	134	18	457	+363	+324
B-ruokaravintolat	301	+ 18	76	—	301	+245	+438
Viihderavintolat	283	+ 5	260	3	280	— 36	— 12
Olutravintolat	142	+ 1	143	—	142	— 42	— 23
Kortteli- ja kantapaikat	435	+ 25	141	—	435	+ 74	+ 20
Tyypittämättömät	275	+ 28	216	7	268	+105	+ 62
Yhteensä	2 400	+165	200	94	2 306	+875	+ 57

Taulukko 3. Anniskelusopimukset omistajaryhmittäin 31. 12. 1989 ja omistajaryhmien %-osuudet anniskelusopimuksista, asiakaspaikoista ja myynnistä vuonna 1989

	lukumäärä	muutos vuoden alusta	osuusprosentit		
			anniskelu-sopimuksista	asiakas-paikoista	ravintola-myyntistä
Yksityiset	1 574	+122	65,6	55,0	47,5
Osuustoiminnalliset	483	+ 29	20,1	23,9	32,2
Yhdistykset, kerhot, kuntapohjaiset	237	+ 12	9,9	13,5	9,3
Valtio	106	+ 2	4,4	7,6	11,0
Arctia Oy	37	—	1,5	3,7	5,4
Kantaravintolat Oy	45	+2	1,9	2,2	3,4
Liikenne-ravintolat Oy	13	—	0,5	0,6	1,0
Yhteensä	2 400	+165	100,0	100,0	100,0

rät (taulukko 1). Myöntämisperiaatteiden mukaisesti lisääntyi ravintolatyypeittäin eniten ruokaravintoloiden määrä, 66 sopimuksella. Myös hotellien määrä lisääntyi 40:llä. Vuodesta 1980 lähtien on ruokaravintoloiden lukumäärä lisääntynyt 608:lla ja hotellien määrä 166 sopimuksella (taulukko 2).

Taulukossa 3 on käsitelty anniskeluoikeuksien jakaantumista omistajaryhmittäin. Nykyiset myöntämisperiaatteet muotoutuivat 1970-luvun loppupuolella. Vuodesta 1976 on yksityisten omistamien ravintoloiden

osuus kasvanut 45 %:sta 66 %:iin. Tarkastelujaksona ravintoloiden kokonaismäärän lisäys oli 904 ja yksityisten omistamien ravintoloiden lisäys 906. Osuustoiminta on menettänyt osuuttaan 13 prosenttiyksikköä, ja valtion osuus on enää 4 %. Asiakaspaikoilla mitattuna 55 % ravintoloiden asiakaspaikoista on yksityisten omistuksessa. Anniskeluravintoloiden myynnistä yksityisten osuus on noussut 39 %:sta 48 %:iin. Yksityisten ravintoloiden lisäys on painottunut pieniin ja usein perheyri-tyksinä toimiviin ruokaravintoloihin. Anniskeluhotellien huonekapasiteet-

tista yksityiset omistavat 48 %.

Ravintoloiden konkurssit ovat harvinaisia. Esimerkiksi vuonna 1989 vain 19 ravintolaa teki konkurssin. Tämä on kuitenkin vain osatotuus, sillä viime vuonna 288 ravintolaa eli yli kymmenesosa kaikista ravintoloista vaihtoi omistajaa.

Kertomusvuoden lopussa oli voimassa 2 873 keskioluen anniskelulupaa eli 171 lupaa enemmän kuin vuotta aikaisemmin.

Anniskelukulutus

Alkoholijuomien kokonaiskulutus

Taulukko 4. Alkoholilain alaisen anniskelukulutuksen määrä, rakenne ja osuus kokonaiskulutuksesta vuonna 1989, 100 %:n alkoholina

	tuh. litraa	muutos %	osuus-% anniskelu- kulutuksesta	osuus-% juomaryhmän kokonais- kulutuksesta
Viinat	1 349	+ 4,4	18,1	14,0
Muut väkevät juomat	694	+ 2,9	9,3	14,8
Väkevät yhteensä	2 043	+ 3,9	27,3	14,3
Väkevät viinit	39	- 2,7	0,5	3,0
Miedot viinit	364	+20,0	4,9	14,1
Viinit yhteensä	403	+17,5	5,4	10,4
Long drink -juomat	444	+ 3,1	5,9	36,0
Vahva olut	4 462	+ 3,1	59,7	56,9
Keskiolut	119	+54,5	1,6	1,2
Mallasjuomat yhteensä	4 581	+ 4,0	61,3	25,3
Miedot yhteensä	5 428	+ 4,8	72,6	23,3
Kaikki yhteensä	7 472	+ 4,6	100,0	19,9

Keskiolutlain alainen anniskelukulutus 100 %:n alkoholina oli 1 514 tuh. litraa, eli kulutus kasvoi 6,0 %.

kasvoi viime vuonna 4,5 %. Jakelu-
teittäin se jakautui seuraavasti:

	osuus koko- naiskulu- tuksesta, %	kasvu 1989 %
Alkon myymälät	53	+ 1,4
keskioluen vähittäis- myyntipaikat	23	+ 12,0
ravintolat	20	+ 4,6
kahvilat	4	+ 6,0

Sekä vähittäismyynnissä että anniskelussa lisääntyi eniten mietojen viinien ja keskioluen kulutus (taulukko 4). Tosin kummankin prosentuaalinen osuus koko anniskelukulutuksesta on vielä vähäinen. Anniskelukulutus on miedontunut koko 1980-luvun. Tosin se on ollut mietoa ennenkin; mietojen osuus kokonaiskulutuksesta oli viime vuonna 72,4 %. Väkevien juomien osuus kulutuksesta on laskenut kymmenessä vuodessa vajaa 10 %-yksikköä.

Vuoden 1989 alussa anniskeluhinnoittelua kehitettiin siten, että A-oluen ja keskioluen hintasuhteita muuttamalla keskioluen anniskelu

tehtiin ravintoloille suhteellisesti edullisemmaksi. A-olut on ravintoloissa volyymiltaan suurin tuote, ja sen kulutus on ollut 1980-luvulla voimakkaassa kasvussa. A-oluen osuus ravintoloiden kulutuksesta on 100 %:n alkoholina laskettuna 60 %. Kaikesta A-oluesta 57 % kulutetaan ravintoloissa. Keski-Euroopan olutmaissa valtaolut on yleensä keskioluen vahvuista. Toimenpiteiden ansiosta keskioluen kulutus nousi ravintoloissa viime vuonna 55 %, mutta sen osuus ravintola-anniskelusta on edelleen vain 1,6 %.

Myöntämispolitiikan tavoitteet käyvätkin hyvin ilmi taulukosta 5. Ruokaravintoloiden osuus kokonaiskulutuksesta oli viime vuonna 13 %, kun niiden osuus asiakaspaikoista oli 19 %. Vastaavasti viihderavintoloiden, olutravintoloiden ja kortteli- ja kantapaikkojen osuus kokonaiskulutuksesta oli 57 % ja osuus anniskelu-paikoista vain 33 %, eli asiakaspaikan ”kosteus” on aivan eri luokkaa kuin ruokaravintoloissa.

Ravintolamyynnin 20 eniten myytyä alkoholijuomaa (pl. mallasjuomat) olivat seuraavat:

	litraa
1. Gin Long Drink	8 065 530
2. Koskenkorva	2 057 809
3. Dry Vodka	720 384
4. Karahvivalkoviini	682 951
5. Golden Cap Siideri	651 609
6. Silver Dry Gin	324 479
7. Whisky &&&	317 398
8. Karahvipunaviini	316 909
9. Cognac Monopol	228 411
10. Bacardi	157 584
11. Liebfraumilch	135 500
12. Vin Blanc Touraine	105 311
13. Elysée N:o 1	93 557
14. Prins Oliver	75 820
15. Ron Cabana	75 325
16. Café	69 933
17. Gin	69 362
18. Finlandia Vodka	68 882
19. Campari	67 614
20. Côtes du Rhône	59 053

Koko alkoholilain alaisesta anniskelukulutuksesta 20 eniten myytyä lajia edustavat 84:ää %. Kymmenen ensimmäistä juomaa ovat samat kuin ennen, mutta karahvipunaviini on pudonnut 5. sijalta 8:nneksi.

Taulukko 5. Anniskelukulutus 100 %:n alkoholina asiakaspaikkaa kohti sekä kulutuksen juomaryhmittäinen jakauma ravintolatyypeittäin vuonna 1989

	kulutus/ asiakas- paikka litraa	muutos 89/88 %	tyypin %-osuus kokonais- kulutuk- sesta	tyypin %-osuus asiakas- paikoista	kulutuksen %-jakauma juomaryhmittäin		
					väkevät juomat	viinit	mallas- ja long drink -juomat
Kaupunki- ja kokous- hotellit	15	+1	10	12	37	11	52
Lomahotellit	7	+1	4	9	46	6	48
Taajamahotellit	15	-4	13	14	37	4	59
A-ruokaravintolat	13	-5	11	14	21	11	68
B-ruokaravintolat	8	+5	2	5	1	8	91
Viihderavintolat	20	-2	21	16	32	3	65
Olutravintolat	37	-9	10	4	15	3	82
Kortteli- ja kantapaikat	31	-6	26	13	23	3	74
Tyypittämättömät	5	-8	3	13	30	10	60
Yhteensä	16	-3	100	100	27	5	67

Taulukko 6. Anniskeluravintolamyynä tarjoilupalkkioineen vuonna 1989

	myynti		myynti/ ravintola	muutos	myynti/ asiakaspaikka	muutos
	yhteensä Mmk	muutos %	1 000 mk	%	mk	%
Kaupunki- ja kokoushotellit	1 712	+11,7	19 903	+ 0,0	32 092	+ 2,6
Lomahotellit	669	+15,0	4 128	+ 0,8	16 560	- 0,2
Taajamahotellit	1 466	+12,9	6 158	+ 9,6	23 036	+ 8,3
A-ruokaravintolat	1 741	+13,6	3 672	+ 1,6	27 064	- 0,3
B-ruokaravintolat	530	+ 4,7	1 754	- 1,9	22 811	- 1,4
Viihderavintolat	1 816	+ 4,2	6 441	+ 2,3	24 538	+ 5,8
Olutravintolat	749	+13,8	5 309	+13,0	36 804	+10,5
Kortteli- ja kantapaikat	2 080	+15,1	4 781	+ 8,7	33 855	+ 6,2
Tyypittämättömät	563	+31,2	1 723	+18,7	7 903	+ 7,2
Keskimäärin	11 326	+12,1	4 719	+ 4,4	23 633	+ 3,9

Anniskeluravintoloiden myynti

Ravintoloiden kokonaismyynti nousi kertomusvuonna 12,1 % (taulukko 6). Tyypitetyistä ravintoloista eniten nousi myynti kortteli- ja

kantapaikoissa sekä lomahotelleissa. Ruokaravintoloiden asiakaspaikkaa kohden laskettua myyntiä vähensi kapasiteetin lisäys. Samasta syystä myös lomahotellien myynnin muutos oli miinusmerkkinen. Anniskelumyynti nousi 12,8 % sekä ruoan ja

muiden tuotteiden myynti 11,3 %.

Vuoden vaihteessa kaikki hotellit, joilla on alkoholilain alaiset anniskeluoikeudet, saivat mahdollisuuden myydä hotellihuoneiden minibaareista myös alkoholijuomia.

Taulukko 7. Valvontatoimenpiteet alkoholilain ja keskiolulain alaisissa anniskelupaikoissa 1988 ja 1989

	AlkoL:n 1988	alaiset 1989	OlutL:n 1988	alaiset 1989
Lopulliset peruutukset	—	—	—	1
Määräaikaiset anniskelukiellot	2	7	25	30
Varoitukset	36	54	38	48
Kirjeet	55	65	15	14
Ylihinnan takaisinperintä	7	10	—	—
Yhteensä	100	136	78	93

Taulukko 8. Ravintolahenkilökunnan määrä vuonna 1989

	lukumäärä keski- määrin	muutos 89/88 luku- määrä	%
Hovimestarit	1 302	— 23	— 1,7
Tarjoilijat ja tarjoilijaharjoittelijat	11 189	+155	+ 1,4
Vahtimestarit	2 195	— 45	— 2,0
Baarimestarit ja kassanhoitajat	3 003	—218	— 6,8
Keittiöhenkilökunta	9 004	+ 69	+ 0,8
Soittajat ym. esiintyjät	484	— 9	— 1,8
Muu henkilökunta	1 620	+105	+ 6,9
Ravintolahenkilökunta yhteensä	28 797	+ 34	+ 0,1
 Majoitushenkilökunta	 2 928	 —273	 — 8,5
Johtajat	1 433	—113	— 7,3
Konttorihenkilökunta	879	+ 37	+ 4,4
 Vakinainen henkilökunta yhteensä	 34 037	 —315	 — 0,9
 Osa-aikahenkilökunta	 6 330	 +980	 +18,3

Ravintola-alan kannattavuudesta

Alkoholihallinto-osastolla tehdyn tutkimuksen mukaan hotelli- ja ravintola-alan kannattavuus kohentui vuonna 1988 tyydyttävälle tasolle. Sijoitetun pääoman tuotto prosentti nousi silloin 11:een; vuonna 1987 se oli 4 %. Kannattavuuttaan ovat parantaneet erityisesti ketjuyritykset. Alalla on 1980-luvulla päästy sijoitetun pääoman tuotolla mitaten tyy-

dyttävään tasoon vain vuosina 1985 ja 1988. Kannattavuutta ovat kohentaneet pääasiassa myynnin suotuisa kehitys ja työn tuottavuuden kasvu.

Alkon tutkimusten mukaan työn tuottavuus on parantunut edellisestä vuodesta 5 % sekä 1988 että 1989. Ennakkotietojen mukaan vuosi 1989 oli kannattavuudeltaan vähintään vuoden 1988 tasoa.

Viime vuonna ravintoloiden tarjouluhinnat nousivat 6,6 % ja huonehin-

nat 6 %, joten myynnin määrän kasvuksi jää noin 6 %.

Asiakaspaikka- ja huonekapasiteetin lisäyksen vuoksi käyttöasteissa ei viime vuonna tapahtunut mainittavia muutoksia.

Anniskelun valvonta

Alkon ja kunnallisten alkoholitarastajien suorittama valvonta painottuu salitarkastuksiin sekä ravintolahenkilökunnan koulutukseen ja neuvontaan. Henkilökunnan koulutuksessa on korostettu ravintolan oman valvonnan merkitystä. Poliisin toteuttama anniskeluravintoloiden valvonta on lähinnä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen liittyvää.

Valvontatoimenpiteiden määrä lisääntyi viime vuonna sekä alkoholilain että keskiolulain alaisissa anniskelupaikoissa (taulukko 7). Toimenpiteisiin johtaneista epäkohdista havaittiin alkoholilain alaisissa anniskelupaikoissa 37 poliisin, 38 Alkon ja 20 kunnallisen alkoholitarastajan suorittamissa tarkastuksissa. Loput 41 toimenpidettä aiheutuivat usean valvontaviranomaisen havainnoista. Yleisimmät epäkohdat olivat päihtyneiden oleskelun salliminen sekä heille anniskelu.

Keskiolulain alaisissa anniskelupaikoissa puolestaan epäkohdista havaitsi 49 poliisi, 14 kunnallinen tarkastaja ja 6 Alkon edustaja. Loput aiheutuivat usean valvontaviranomaisen havainnoista. Keskiolulain alaisessa anniskelussa pääasialliset valvojat ovat poliisi ja kunnallinen alkoholitarastaja. Yleisimmät toimenpiteisiin johtaneet epäkohdat olivat samat kuin alkoholilain alaisessa anniskelussa, eli päihtyneiden oleskelu ja heille anniskelu.

Ravintolahenkilökunta

Ravintolahenkilökunnan määrän kehitys viime vuonna käy ilmi taulukosta 8. Silmään pistävää on vakinaisen henkilökunnan vähentyminen ja osa-aikahenkilöstön kasvu. Synä tähän saattaa olla useissa kaupungeissa vallitseva ravintola-alan työvoimapula.

Juhani Hakala